

EMLÉKEZÉS DR. HÁRSFALVI PÉTERRE

2013. október 3. 14 óra, Nyíregyháza, Északi temető

Tisztelt Emlékezők! Kedves Erzsike!

Emlékezni gyűltünk ma itt össze, dr. Hársfalvi Péterre, a történészre, a tanárra, a közéleti emberre, a karizmatikus egyéniségre, rokonunkra, tanárunkra, kollégánkra, barátunkra. Legtöbbünknek megadatott, hogy az említettek közül több szállal is kötődünk hozzá. Szakmailag és emberileg is gazdagabbá váltunk ezekkel a kötődésekkel, mert Hársfalvi Péter különösen fontosnak tartotta szakmai és emberi kapcsolatainak ébrentartását, ápolását. Nem takarékoskodott az energiáival, az idejével, ha úgy érezte, adnia kell és adhat, magas szintű tudást, kollegiális gondoskodást, hétköznapi figyelmességet. Sokan tartották úgy, hogy ebből a tulajdonságából adódott páratlan népszerűsége. Pedig akik jobban ismertük, éreztük, tapasztaltuk, hogy nála ez nem viselkedési mód, hanem az egyéniség, a jellem teljességéből jön.

Hársfalvi Péter nyolcvanöt évvel ezelőtt, 1928. szeptember 26-án született Ófehértón. Az elemi iskola után, tanítója javaslatára a család a nyíregyházi katolikus fiúgimnáziumba íratta be, a neves KIRKAT-ba, ami éveken keresztül jelentős anyagi terheket jelentett a többgyermekes szegényparaszti családnak. „Azért még többet kellett dolgozniuk, hogy én tanulhassak”, mondta később egy baráti beszélgetésben. A családjára mindig nagy szeretettel emlékezett. Hálás volt kedvenc KIRKAT-os tanárainak: Duklay és Lakatos tanár úrnak is, egy-két mondattal, egy-egy gesztussal pontosan érzékeltette, hogy miért tisztelhetette őket, mit tanult tőlük.

Érettségi után a debreceni egyetem magyar-történelem szakán tanult tovább. Mindvégig irodalomértő és irodalomszerető volt, de az igazi vonzalom a történettudományhoz kötötte. Elmondása szerint lenyűgözte az egyetemi könyvtár szellemi gazdagsága és otthon érezte magát a levéltárak mások számára dohos levegőjében.

Szabó István professzor történelemlátása, a magyar parasztságtörténet európai színvonalú művelése, végleg eldöntötte Hársfalvi Péter útját. Szabó István a széleskörű parasztság-kutatásba legtehetségesebb tanítványait is bevonta, így készült el szerkesztésével a máig is érvényes alapmű, A parasztság Magyarországon a kapitalizmus korában 1848-1914 c. kétkötetes monográfia. A monográfiába írott Hársfalvi tanulmány: Törekvések a parasztbirtok „védelmére” címmel nemcsak elismerő kritikákat kapott, hanem azt is bizonyította, Hársfalvi Péter egyéni látásmóddal közelít témájához, tiszteli és szóra tudja bírni forrásait, magasfokú szerkesztőkészséggel rendelkezik, és ami korábbi írásaiból már megjósolható volt, érett történész. Számára nem létezett kis és nagy téma, minden írása, a nagyívű tanulmányoktól a rövid recenzióig, igényes, mintaszerű alkotás. Érdeklődése történelmi korszakban és tematikailag is széles skálán mozgott. Mint érzelmileg nagyon is meghatározott embernek, mély szakmai elkötelezettség és példás önfegyelem kellett a sine ira et studio elvének maradéktalan betartásához, de az írásain, valahonnan a pártatlanság messzeségéből

mindig át-átsugárzik a történelmi figurákhoz fűződő emocionális viszonya. Ezt öntudatosan, bátran vállalta is. Hosszú lehetne a névsor, Kossuthtól Bosnyák Bélán keresztül Révay-ig és Molnár Erikig.

Az Önkormányzat Nyíregyházán a XVIII-XIX. században c. monográfiája, amely az Akadémiai Kiadónál 1982-ben jelent meg, egyesíti mindazokat az erényeket, amelyek a magyar várostörténet- és közigazgatás történet-írás legjelesebb munkáit jellemzik. Jól hasznosítja a francia Annales-kör szakmai hagyományait vagy Henri Pirenne komparativizmusát.

Hársfalvi Péter sokoldalúan képzett, népben, nemzetben gondolkodó, nagyműveltségű történész volt. Tanulmányai, cikkei művészi munkák, amelyekre mindig oda kellett figyelni. Akik közül valamilyest is láttuk munkáinak alkotói folyamatát, hamar rájöhettünk, semmilyen divatos szakmai séma, semmiféle prekonceptió nem tudta letéríteni a saját igazságkereséséről.

Kevés történészt, de más tudomány-, vagy művészeti ágban tevékenykedő embert láttam, akit olyan intenzíven foglalkoztatott tanulmányainak, előadásainak a hatása. A kapott lektori véleményeket mindig nagyon komolyan vette, alaposan elemezte, és nehéz szívvel változtatott a dolgozaton.

Nehéz kimondani, de talán mégis igaz: hiába mi ismerjük legközelebről történészi életművét, mégis, a nálunk elfogulatlanabb értékelés lenne méltóbb hozzá.

Hársfalvi Péterről, a tanárról, volt tanítványai legendákat mesélnek. Ezek a történetek, mint a népköltészet, sokat alakultak, de így is a valóságot beszélik el, meg a tanítványok tanáruk iránt érzett tiszteletét.

Rövid időszak volt életében, amikor nem tanított. Egyetemista korában Szabó István demonstrátori feladattal bízta meg, majd diploma után tanársegédi kinevezést kapott. A pesti aspirantúra idején, majd az 56-os forradalom utáni statisztikai hivatali és a nyíregyházi levéltári állásai miatt került el a katedrától. Életének egyik jelentős fordulópontja 1964-ben, a formálódó Nyíregyházi Tanárképző Főiskola Történelem Tanszékének megszervezésére kapott megbízás volt. Egy szál magában ő volt a Tanszék, amikor bement az első órára. A legelső nyíregyházi tanítványai sokszor felidéztek azt az első órát. Néhány mondatban szabadkozva kért elnézést, hogy itt még sok minden kialakulatlan, de majd együtt... Aztán egy dupla órában lenyűgözően beszélt arról, mi a történelem, mi a történettudomány, miért fontos a történelemtanítás. Szünetben is velünk maradt, feltérképezgette ismereteinket, latintudásunkat és mindezt olyan természetesen, mintha mindig ismertük volna egymást.

Az óráin általában emelkedett hangulat volt és mindig volt valami titokfejtés.

Aztán az évek során kiépült másik főműve, a Tanszék. Ahol az együttgondolkodás, az állandó szellemi készenlét, az emlékező baráti viták, a hallgatókkal kialakított munkaközpontú szakmai és emberi kapcsolat, a jó értelemben vett közéletiség mérce és evidencia volt. Nem titkolta soha, büszke volt a tanszékre.

Az óráihoz hasonlóan, tudományos konferenciákon, szakmai vitákon, de a TIT-előadásokon is, Hársfalvi Péter mindig eredeti gondolataival tűnt ki. Jó előadó volt, aki mindig érzékenyen reagált a hallgatóság visszajelzéseire.

Rácz István azt írta, Hársfalvi Péter tanulmányát a stílus eleganciája jellemzi. Találó megállapítása előadásaira, hozzászólásaira, ülésvezetéseire egyaránt igaz volt.

Hársfalvi Pétert adottságai, elfogadottsága egyaránt predesztinálták a sokoldalú közéletiségre. Társadalmi tisztségeinek listája is mindig tiszteletre méltó volt. Elég csak megemlíteni, hogy évtizedeken keresztül szerkesztette a Szabolcs-Szatmári Szemlét – a folyóirat rendszeresen kiváltott országos érdeklődést is, irányította a Történelmi Társulat megyei tagozatát, a TIT megyei történelmi szakosztályának munkáját és a megyei honismereti mozgalmat. Ezeket a vállalt feladatokat mindig komolyan vette, és igyekezett ezeken a területeken is a főiskola és a tanszék érdekeit is előmozdítani.

Kevesen ismerték az elismert, tekintélyes Hársfalvi Péter magánemberi oldalát. A közvetlen, mások elmondásaira, élettörténeteire koncentráltan figyelő utastársat a vonaton, akivel jókedvűen lehet a szombathelyi piacon, miután a konferencia szünetében sétálva véletlenül arra tévedtünk, lacipecsenyét enni, hiszen ez a gyermekkori bátori vásárok hangulatát idézte, vagy a pécsi főutca esti zsongásában sültgesztenyét csemegézni. Nem féltette a tekintélyét, nem is félthette, az kikezdzhetetlen volt.

Hársfalvi Péter különleges táalentumokkal megáldott ember volt, akit az Ófehértóról hozott családi indíttatás és az az adottság, amelyből ifjú korában ösztönösen, egyetemista korától pedig tudatosan képes volt pontosan meghatározni a saját helyét a szűkebb és tágabb környezetben, hozzásegítette, hogy mindig tudta, mit kell, vagy mit kellene tennie. Mert ha a „kell” és a „lehet” parancsa a történelem során soha nem is volt szinkronban egymással, a 20. század második felének Magyarországon különösen nem. Nagy veszteség, hogy az ő belső csatáiról, csak nyomokban érezhető dilemmáiról már nem faggathatjuk. Túl korán, alkotó ereje teljében hagyott itt bennünket. De az életpálya így is teljes, példamutató. Amíg élt, a kapott táalentumokkal jól sáfárkodott.

Kedves Barátaim!

A temető szakrális tér, ahol a kegyeleten túl, nincs helye az evilági köntörfalazásnak. Ezért kollektív bevallás gyanánt említem meg, még ha óvatosan is:

- A halála óta eltelt 28 évben, attól kezdve, hogy a végtisztességtevő tömeg végeláthatatlanul hömpölygött itt ezeken az utakon, sokszor megfogadtuk, hogy méltó helyre helyezzük Hársfalvi Péter szellemi hagyatékát, emlékét. Maradéktalanul teljesítettük?

Kérdés, amelyre a sírkert falain túl illik válaszolnunk. Kinek-kinek, ameddig van időnk.

Nyíregyháza, 2013. október 3.

Dr. Szabó Géza